

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 12.

Onsdagen den 17 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara ledamot av utrikesnämnden.

Stockholm den 16 februari 1937.

Ang. entledigande av utrikesnämndens ledamöter och suppleanter.

Olof Olsson.

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara ledamot av utrikesnämnden.

Stockholm den 16 februari 1937.

Ernst Trygger.

Till riksdagens första kammare.

Undertecknade få härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara ledamöter av utrikesnämnden.

Stockholm den 15 februari 1937.

Harald Åkerberg.

A. J. Bärge.

Östen Undén.

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara ledamot av utrikesnämnden.

Stockholm den 16 februari 1937.

Hj. L. Hammarskjöld.

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara ledamot av utrikesnämnden.

Stockholm den 16 februari 1937.

L. Tjällgren.

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara ledamot av utrikesnämnden.

Stockholm den 16 februari 1937.

Felix Hamrin.

Till riksdagens första kammare.

Undertecknade få härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara suppleanter i utrikesnämnden.

Stockholm den 15 februari 1937.

Edv. Björnsson.

Rickard Lindström.

Fritjof Ekman.

Ivan Pauli.

Första kammarens protokoll 1937. Nr 12.

Ang. entledigande av utrikesnämndens ledamöter och suppleanter. (Forts.)

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara suppleant i utrikesnämnden.

Stockholm den 15 februari 1937.

J. B. Johansson.

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara suppleant i utrikesnämnden.

Stockholm den 16 februari 1937.

Th. Borell.

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara suppleant i utrikesnämnden.

Stockholm den 16 februari 1937.

Per Gustafsson.

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed anhålla om entledigande från uppdraget att vara suppleant i utrikesnämnden.

Stockholm den 13 februari 1937.

Eliel Löfgren.

Herr Reuterskiöld: De nu upplästa avsägelserna komma naturligtvis att av kammaren godtagas, och det kan ju kammaren givetvis göra. Men det underliga är bara, att ett sådant godkännande blir ett spegelfäktteri. De avsägelser, som föreligga, äro enligt min mening ändamålslösa och i viss mån farliga. Om de skulle obesedda och oemotsagda godkännas av kammaren, kunna konsekvenserna bli ganska betänkliga.

Försåvitt det skall vara någon mening med dessa avsägelser, herr talman, måste förhållandet vara det, att man icke utan dem skulle kunna välja ett utrikesutskott. Men att så skulle vara fallet bestrider jag på det allra bestämdaste. Så snart ett utrikesutskott enligt grundlagen *skall* finnas — och den bestämmelsen gäller sedan i lördags — bör det också väljas. Det kan icke vara tal om att föreskriften i riksdagsordningen, att utskott skola väljas inom sex dagar efter riksdagens öppnande, har någon som helst juridisk betydelse i detta sammanhang. Den frågan har redan vid 1809 års riksdag avgjorts. Vid 1809 års riksdag, som öppnades den 9 maj, antogs den nya regeringsformen den 6 juni, och enligt denna skulle finnas två utskott, som tidigare icke funnits, nämligen lag- och besvärutskotten. Lantmarskalken föredrog i riderskapet och adeln redan den 7 juni förslaget om att tillsätta dessa, och den 9 juni voro dessa utskott tillsatta. Då fanns emellertid redan i den antagna regeringsformen själv en bestämmelse icke om sex dagar utan att riksens ständer *genast* sedan riksdagen blivit öppnad skulle tillsätta utskotten. Den saken är sålunda klar.

Den andra invändning, som man har gjort, är den, att om utrikesnämndens gamla ledamöter sütte kvar, skulle det uppstå en tvekan, huruvida den utrikesutskottssammansättning, som kommer till stånd, därest den icke sammanfölle med den gamla utrikesnämndens, skulle medföra, att utrikesnämnden fick en besynnerlig sammansättning av gammalt och nytt. Den saken är enligt mitt förmenande också fullständigt klar. Det står i den nya texten, att utrikesnämndens ledamöter sitta kvar, »till dess nytt val till utrikesutskott förrättas».

Ang. entledigande av utrikesnämndens ledamöter och suppleanter. (Forts.)

I den förutvarande texten stod det, att utrikesnämndens ledamöter utöva sin befattning till dess nytt val förrättas »vid nästa riksdag». Men uttrycket »vid nästa riksdag» står icke i den text, som nu gäller. Om man nu menar, att utrikesnämnden fortfarande äger bestånd, ja, då upphöra dess ledamöter att existera *i samma stund utrikesutskottet är valt*. Därom finns från statsrättens synpunkt icke heller någon som helst tvekan.

Nu är, såsom kammaren ganska väl känner, förhållandet det, att grundlag skiljer sig från annan lag bland annat därigenom, att institutioner och rättsförhållanden, som uppstått, medan den gamla grundlagen gällde, upphöra att existera eller, om de fortfarande existera, bli de *reglerade av den nya lagen*; den gamla lagen har ingen som helst betydelse eller kraft med avseende på dessa förhållanden, sedan den blivit upphävd. Det är en privaträttslig åskådning, som göres gällande, när man påstår motsatsen. Den allmänna lagen kan skapa privata rättsförhållanden, och dessa kunna bestå och deras ställning fortfarande regleras genom den gamla lagen, ehuru den i övrigt är upphävd, men som för dem gäller. Detta har aldrig ifråga om offentligrättsliga institut och förhållanden varit förenligt med formell grundlag. I England, där man icke skiljer mellan grundlag och annan lag, söker man på den offentliga rättsens område bevara de privaträttsliga synpunkterna, men man kan icke alltid göra det ens där.

Det finns således icke någon tvekan därom, att med den nya grundlagens tillkomst *antingen* den gamla utrikesnämnden upphört att existera, och i så fall, herr talman, äro dessa avsägelser en nullitet, ty de ha ingen betydelse, de äro avsägelser av någonting, som icke existerar, *eller också* existerar utrikesnämnden fortfarande, om man nämligen stöder sig därpå, att när grundlagen stadgar, att en utrikesnämnd alltid skall finnas — det är ju innebörden av grundlagen — måste en sådan, som till antal och sammansättning är likartad med den, som nu skall komma till stånd, finnas, till dess en ny blir vald: i detta fall äro dessa avsägelser ingen nullitet, utan de äro möjliga, men — jag frågar: vad ha de då för betydelse? Skulle de ha den betydelsen, att de personer, som nu tillhöra utrikesnämnden, icke vilja i fortsättningen tillhöra denna nya utrikesnämnd, kan jag för min del icke acceptera avsägelserna. Jag skulle dock förmoda, att detta icke är innebörden, utan innebörden är, att man av någon anledning har velat nu säga ifrån, att man icke vill tillhöra den gamla nämnden de dagar, som kunna vara kvar, innan utrikesnämnden blir vald i form av ett utskott. Om nu nämnden verkligen finns, medföra avsägelserna, att Konungen under dessa dagar icke kan kalla någon utrikesnämnd, om så skulle erfordras. Det är därför jag är tveksam om godkännandet av avsägelserna, då jag för min del är mest benägen att anse, att nämnden fortfarande finns, till dess utrikesutskottet blivit tillsatt.

Under sådana förhållanden vill jag endast tillägga, att när grundlag ändras, antar man aldrig eller rättare sagt i regel icke några övergångsbestämmelser av det enkla skälet, att sådana äro överflödiga. Man har antagit övergångsbestämmelser ett par gånger, nämligen när det gällt sammansättningen av de båda kamrarna. Och varför? Jo, därför att man velat låta dessa kamrar bestå, till dess förhållandena ansetts kunna successivt förändras. Man har låtit kamrarna existera till en viss tidpunkt, då nya val kunnat äga rum eller förutsättningar för val kunnat skapas. Men i dessa fall ha övergångsbestämmelser varit nödvändiga, just därför att man velat få ett fortsatt bestånd för kamrarna. Hade övergångsbestämmelserna icke funnits, hade kamrarna ögonblickligen blivit upplösta eller upphört att existera i sin gamla sammansättning, när grundlagsändringen blivit genomförd.

Ang. entledigande av utrikesnämndens ledamöter och suppleanter. (Forts.)

Så finns det ännu ett skäl, som kanske blir åberopat till förmån för det här avsedda arrangemanget men som för mig är avgörande i motsatt riktning. Det är, att år 1921, då hemliga utskottet avskaffades och utrikesnämnden skapades, ägde precis samma procedur rum som den man nu vill genomföra. Det hemliga utskottets ledamöter avsåg sig, och utrikesnämnden blev sedermera vald; den hade en annan sammansättning än hemliga utskottet. Men den omständigheten, herr talman, att man en gång gjort en felaktighet, är icke något skäl för att man skall göra om samma fel igen. Och om man gör om det ännu en gång utan att det påtalas i riksdagen, skulle man kunna draga den slutsatsen, att det måtte vara kammarens mening, att grundlagen på sådant sätt bör tolkas. Därmed kommer jag till en konsekvens, som jag ber kammarens ledamöter observera och betänka.

Om kammaren anser ett godkännande av dessa avsägelser nödvändigt för val av ett utrikesutskott, blir följden, att därest kammaren och riksdagen sedermera antaga det vilande förslaget om avskaffande av åldersgränsen vid 27 år för valrätt till landsting och elektorskollegier och om avskaffande av elektorskollegierna, skulle likväl de nu valda elektorskollegierna — bl. a. det för Stockholms stad — fortfarande anses existera enligt den gamla lagen. Då skulle förstakammarvalen i Stockholms stad i höst komma att förrättas av detta elektorskollegium, men icke av stadsfullmäktige, såsom grundlagen i den vilande texten säger. Tar man icke den konsekvensen, ja, då har man också sagt uppenbart och klart, att hela denna avsägelseprocedur är ett gyckelspel.

Jag kan för min del icke medverka till någotdera av dessa alternativ, och därför, herr talman, hemställer jag, att dessa avsägelser, om de ej helt enkelt läggas till handlingarna, icke måtte godkännas.

Herr Trygger: Herr talman! Vid 1921 års riksdag yttrade jag mig angående den principiellt riktiga tolkningen av grundlagen i detta avseende. Den uppfattning, som jag nu hyser, har jag sålunda icke bildat mig under de sista dagarna, utan jag har haft den länge. Det var i fråga om tillämpandet av den antagna grundlagsbestämmelsen, att kamrarna skulle utse talmän, som jag yttrade mig vid nämnda riksdag, och jag gjorde då följande uttalande.

»Om vi nu antaga, att grundlagen blivit ändrad och stadgan trätt i gällande kraft», — det var fråga om den stadga angående talmansval, som fortfarande gäller — »är frågan: vilken ställning intaga de av Kungl. Maj:t utsedda» — d. v. s. då fungerande — »talmännen? Jag har hört berättas, att det skulle hava sagts inom andra kammaren i dag, att i och med att grundlagen trädde i kraft — och jag förmodar, att man menade, att även stadgan trätt i kraft — skulle de nuvarande talmännens uppdrag hava upphört och sålunda kamrarna utan vidare böra skrida till val av talmän och vice talmän. Det är enligt min åsikt en felaktig uppfattning. Det är visserligen sant, att en grundlagsbestämmelse, när den blivit antagen, utan vidare träder i kraft, men en annan sak är, att rättsverkningar, som redan hava inträtt på grund av bestämmelserna i grundlagen enligt dess gamla lydelse, icke utan vidare upphöra att gälla därigenom, att grundlagen ändras, utan de kvarstå så länge, som de över huvud taget enligt den förra lydelsen skulle kvarstå. Detta är även fallet med avseende på talmän och vice talmän. När Konungen utnämnt dem till dessa platser, hava de fått ett uppdrag, som varar till riksdagens slut, såvida de icke skulle avsäga sig detta uppdrag eller eljest lämna detsamma. Om man sedermera, under riksdagen, ändrar grundlagen, berör denna omständighet icke på något sätt den ställning, som de hava intagit i kraft av den grundlagsbestämmelse, som gällde, då Konungen utsåg dem.»

Ang. entledigande av utrikesnämndens ledamöter och suppleanter. (Forts.)

De talmän, som vid början av ifrågavarande riksdag av Konungen utsetts, avsåde sig sedermera uppdraget, och så valde kammaren talmän i enlighet med den nya grundlagsbestämmelsen. Vid samma riksdag förfor man även då utrikesnämnden inrättades på precis samma sätt och stödde sig därvid på nämnda tolkning av grundlagen. Det är ju alldeles klart, att en avsägelse och ett godkännande av avsägelsen äro meningslösa, ifall det utan vidare gäller, att man skall tillämpa de nya bestämmelserna.

Vi ha sålunda tydliga prejudikat för hur riksdagen år 1921 uppfattade saken. Och när det gäller grundlagarna, har det alltid ansetts vara av mycket stor betydelse, att man vid tillämpningen icke gör ibland så och ibland så. I alla länder följer man den praxis, som tidigare iakttagits, såvida man icke skulle funnit alldeles uppenbara skäl att anse den felaktig. Såvitt jag kan förstå, är det omöjligt att i denna fråga hävda en annan uppfattning än den jag nu har gjort gällande, och trots herr Reuterskiölds synnerligen intressanta föredrag vidhåller jag för min del, att det förfarande, som begagnades år 1921 och som det är fråga om att tillämpa även i detta fall, är det enda riktiga.

Jag yrkar således, herr talman, att ifrågavarande avsägelser måtte godkännas.

Herr statsrådet Westman: Herr talman! Jag känner mycket väl till den debatt, som den siste ärade talaren hänсыftade på. Jag ber att få erinra, att den ståndpunkt, som den ärade talaren då intog, framkallade gensaga av herr Alexanderson, vilken såsom sin åsikt uttalade, att saken visserligen kunde ses från olika synpunkter och var tvivelaktig, men att man dock måste anse, att en ändring av grundlagen upphäver de på en äldre grundlag grundade offentliga rättigheterna. Jag tror för min del i likhet med konstitutionsutskottets ärade ordförande, att det är av stor principiell betydelse, att man fasthåller den åsikten. Om nu kammaren skulle godkänna de avsägelser, som föreligga, kan jag däri icke inlägga någonting annat än att kammaren gör en överflödig handling med anledning av överflödiga avsägelser.

Herr Undén: Till förebyggande av möjliga feltolkningar ber jag för min del att få förklara, att då jag ingivit en avsägelse såsom ledamot av utrikesnämnden, är det ingalunda därför att jag anser det ur konstitutionell synpunkt nödvändigt att välja denna omväg. Jag ser saken på det sättet, att den viktiga bestämmelsen i de nya grundlagsreglerna är den, att det skall finnas ett utrikesutskott. Och sedan dessa grundlagsbestämmelser trätt i kraft, vore det enligt min uppfattning föga förenligt med grundlagen att icke skrida till val av ett utrikesutskott.

Då jag emellertid har erfarit, att det inom talmanskonferensen synes ha varit en övervägande mening till förmån för en lösning i fridens tecken, för att man skulle undvika en konstitutionell strid i denna fråga, har jag för min del icke velat undandraga mig att medverka till de nu föreliggande avsägelserna. Men min avsägelse vill jag som sagt icke ha tolkad såsom ett uttryck för den konstitutionella uppfattning, som herr Trygger här utvecklat.

Häri instämde herr *förste vice talmannen* och herr *Pauli*.

Herr Reuterskiöld: Den framställning, som den högt aktade talaren på Stockholmsbänken nyss gav, står i själva verket icke i strid med den uppfattning, som jag har gjort gällande, utom i den punkt som avser hemliga utskottet.

Ang. entledigande av utrikesnämndens ledamöter och suppleanter. (Forts.)

De talmän, som Konungen hade utnämnt vid 1921 års riksdags början och som genom grundlagsändringen skulle för framtiden väljas av riksdagens kamrar, skulle ju såsom talmän — talmansinstitutionen fanns alltså kvar, liksom utrikesnämnden finns kvar nu — fortfarande fungera. Liksom jag nu anser, att *den nuvarande utrikesnämnden fungerar*, till dess val ägt rum av utrikesutskott, vilket då ersätter nämnden enligt grundlagens lydelse, lika väl ansåg jag då i likhet med herr Trygger, att talmännen skulle fungera, *till dess nya talmän hade utsetts*. Något tillfälle att utse dem fanns emellertid icke vid den riksdagen, såvida de icke avsåde sig eller Konungen återkallade sitt uppdrag. Det finns nämligen ingenstades i Sveriges grundlag stadgat, att talmännen äro utsedda för hela riksdagsperioden. Det finns intet hinder för att man skulle kunna i reglementariska föreskrifter sätta in en bestämmelse, att de väljas, såsom fallet är i vissa andra länder, för en viss tid. Men det ha vi aldrig gjort, ty det har icke funnits något behov därav, och jag skulle önska, att vi aldrig komma på idén att göra det. Men Konungen kunde återkalla uppdraget, och talmännen kunde avsäga sig det: därförutan fanns *då* intet tillfälle till val. Vad utrikesutskottet nu beträffar *skall* det enligt grundlagen väljas och väljas så fort ske kan — ex analogia med de sex dagarna — och genom valet upphör automatiskt enligt grundlagen den hittillsvarande utrikesnämnden att existera, under det att de gamla talmännen skulle automatiskt upphöra att existera först vid riksdagens slut. Det var således ingenting, som år 1921 hindrade mig att ansluta mig till den uppfattning, som i fråga om talmännen gjordes gällande. Den står helt och hållet i överensstämmelse med den mening jag nu hävdar i fråga om utrikesnämnden. Men det är skillnad mellan de tidpunkter, då uppdragen upphöra. För den hittillsvarande utrikesnämnden upphör det samma dag utrikesutskottet är valt. För talmännen upphörde det icke utan avsägelse eller återkallelse förrän vid riksdagens slut. Däri ligger skillnaden.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Först ber jag att få instämma med herr Trygger, och jag vill sedan tillägga några ord.

I den nu antagna nya § 53 regeringsformen står det: »Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett utrikesutskott» o. s. v. Men denna bestämmelse måste ses i sammanhang med den nya § 36 i riksdagsordningen, där det står: »Å varje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett utrikesutskott» o. s. v. Man får icke antaga, att dessa bestämmelser skola stå i något slags strid mot varandra, utan man får tillämpa båda tillsammans, och då är det lika rimligt eller rättare sagt lika orimligt att påstå, att ett utrikesutskott omedelbart skulle tillsättas nu, som det vore, om man mitt under riksdagen ville vidtaga någon annan åtgärd, vilken i enlighet med en ändring av grundlagen föreskrivits skola vidtagas vid riksdagens öppnande.

Jag för min del har haft denna ståndpunkt fullkomligt klar för mig. Jag var av rätt naturliga skäl föga benägen att göra en avsägelse, men för att icke riva upp en onödig konstitutionell strid, har jag liksom åtskilliga andra ledamöter av utrikesnämnden, som här yttrat sig — herr Undén och de, som med honom instämt — funnit det bättre att anlita utvägen att genom en avsägelse undvika nödvändigheten att ta ståndpunkt i denna fråga, som icke borde vara omtvistad men som dock är omtvistad. Jag tillåter mig erinra därom, att när jordbruksutskottet och andra lagutskottet infördes, ansåg riksdagen åtminstone i det ena fallet — jag har icke haft tillfälle att undersöka det andra — angeläget att undvika en dylik konstitutionell konflikt genom att uppskjuta grundlagsändringens anmälade till slutet av riksdagen, så att det nya utskot-

Ang. entledigande av utrikesnämndens ledamöter och suppleanter. (Forts.)
tet automatiskt kom att tillsättas, enligt riksdagsordningens bestämmelser, i början av följande riksdag.

Jag finner således, att de avsägelser, som visserligen från alldeles olika utgångspunkter, men dock i lika avsikt att söka undvika en konstitutionell strid, gjorts av utrikesnämndens ledamöter, böra godkännas, vilket jag därför, herr talman, tillåter mig yrka.

Herr Åkerberg: Jag begärde ordet med anledning av herr Undéns påstående, att det, enligt vad han hört, vid talmanskonferensen funnits en övervägande mening för att man skulle lösa den här konflikten i fridens tecken. Den uppgiften är inte riktig, om den innebär ett påstående, att den övervägande meningen inom talmanskonferensen skulle ha varit, att denna avsägelseceremoni var nödvändig. Talmanskonferensen fattar ju inte några beslut, utan den gör bara uttalanden, men att döma av den debatt, som där förekom, har nog den övervägande meningen inom denna församling varit, att man kunde skrida till val av utrikesutskott utan att anordna en sådan ceremoni med avsägelser. Jag anser fortfarande, att det betraktelsesätt, som ligger till grund för kravet på avsägelser från den gamla nämndens ledamöter, innebär en oriktig grundlagstolkning. Det riktiga hade väl varit, att frågan hänskjutits till konstitutionsutskottet, för att man därifrån skulle ha kunnat få ett auktoritativt bedömande av det fall, som föreligger.

Då talmännen nu i alla fall ha ansett, att man bör gå den andra vägen, har inte heller jag velat undandraga mig att inlägga min avsägelse av det mandat, som jag tidigare haft i utrikesnämnden.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det här litet besvärliga föret i portgången har ju uppkommit genom en tolkning i början av denna debatt av grundlagens bestämmelse om de sex dagarna. Det har varit ett hetsigt meningsutbyte ibland sakkunniga och kansliskickliga personer ifrån båda kamrarna, om det kunde väljas något utrikesutskott förrän nästa år, eftersom det inte valts inom de sex dagarna. Men då de sex dagarna löpte, fanns ännu inte något utrikesutskott, och den bestämmelsen gäller naturligtvis endast för de utskott, som då funnos. Sedermera har under riksdagen kommit till ett utrikesutskott. Nu borde det naturligtvis, tycker jag, i detta fall lika väl som när det gäller ändring av de civila lagarna, finnas övergångsbestämmelser, som skulle ha beslutats i samband med att riksdagen förra året första gången antog grundlagsändringen att slutligt avgöras i år. Men grundlagen har alltid varit så förnäm, att den inte ansetts böra besudlas med några övergångsbestämmelser, och därför stå vi nu här i denna lilla röra — föret i portgången, som jag kallade den.

Ur saklig synpunkt är det enligt mitt förmenande den mesta resonen i det slut, vartill herr Reuterskiöld kommit, nämligen att det, innan utrikesutskottet valts, kan inträffa någon så vådlig utrikespolitisk händelse, att utrikesnämnden skyndsamt bör inkallas, och att man i så fall måste hålla sig till den nuvarande utrikesnämnden. Men för närvarande är ju världen ändå så i uppror, att vi, det må hända vad som helst, väl kunna undvara utrikesnämndens inkallande för den lilla korta tid det här gäller, i förhoppning att vi med Guds försyn kunna reda oss i all fall. För övrigt finns ju *en ännu förnämligare utväg* för regeringen, nämligen den alltjämt försummade 56 § riksdagsordningen, som möjliggör omedelbara förhandlingar med hela riksdagen. Men principiellt är det riktigt, att den saken borde ha varit reglerad i övergångsbestämmelser.

Ang. entledigande av utrikesnämndens ledamöter och suppleanter. (Forts.)

Nu har man funnit en annan utväg för att lösa frågan, nämligen att alla ledamöterna i utrikesnämnden avsäga sig uppdraget. Jag förmodar att det inte betyder, att dessa ledamöter därmed vilja ha sagt, att de äro självskrivna att vid ett val översvämma utrikesutskottet utan någon valfrihet för kamrarnas övriga ledamöter.

Då det sålunda visar sig, herr talman, att det är i fridens tecken, som den här kompromissen föreslagits, och att den uppkommit till följd av brist på övergångsbestämmelser i samband med grundlagsändringen — vi böra ju vid framtida grundlagsändringar kunna åstadkomma att sådana övergångsbestämmelser samtidigt bli antagna — är det mig fullkomligt likgiltigt, hur man nu går tillväga. Men då låter jag herr Reuterskiölds reella skäl, att nämnden bör fungera, tills utrikesutskottet är valt, vika för den stora friden, som här förklarats vara upphovet till det nuvarande något omaka arrangemanget.

Herr Reuterskiöld: Jag ber om ursäkt för att jag bryter en gammal praxis i kammaren att icke tala mer än två gånger i samma ämne, men det har nu blivit nödvändigt på grund av det anförande, som hölls av den högt aktade och ärade talaren på samma länsbänk som jag.

Den ena punkten i hans anförande, som föranledde mig att begära ordet, var den, i vilken det låg en förstucken eller kanske direkt förebråelse mot konstitutionsutskottet för att det hade lagt fram detta vilande grundlagsförslag nu och icke först vid riksdagens slut. På det senare sättet går emellertid utskottet icke tillväga, utan utskottet framlägger alltid sådana frågor vid riksdagens början. Och om vi i år skjutit upp framläggandet av vissa grundlagsfrågor, beror det därpå, att de sammanhånga på ett så intimt sätt med andra, att vi ha nödgats göra det. Men detta är anmält för kamrarna och godtaget. Nej, när de nya andra lag- och jordbruksutskotten infördes, skedde det sedan utskottet i vanlig ordning anmält de vilande förslagen vid slutet av riksdagen enligt kamrarnas *beslut*. Man uppsköt det till dess. Och varför? Jo, därför att, om man icke gjort det, skulle val omedelbart ha ägt rum, och då hade det uppstått en stor förvirring i fråga om de remisser, som redan skett till statsutskottet och lagutskottet och andra utskott, när vissa av dessa ärenden skulle överflyttas till de nyinrättade utskotten, delvis kanske redan behandlade av de äldre utskotten. Det var en rent praktisk tillämpningsfråga. Men det var ingen konstitutionell eller juridisk fråga.

Det andra, som den högt aktade talaren framhöll, var det, att det i riksdagsordningen finns en föreskrift om de sex dagarna och att denna bestämmelse bör ha samma giltighet som det, som står i regeringsformen. Men jag tillåter mig erinra, herr talman, därom att i våra grundlagar kallas regeringsformen för vår främsta grundlag, och denna främsta grundlag hänvisar i § 53 med avseende på de utskott, som skola finnas under lagtida riksdag, till riksdagsordningen beträffande sammansättning och uppgifter *men icke med avseende på den tid, då de skola väljas*. Redan denna skiljaktighet torde böra observeras, och de skäl, som i övrigt redan tidigare och sedermera i debatten äro anförda av mig, visa, att denna sexdagarsbestämmelse är komplett likgiltig i detta sammanhang.

Jag undrar för övrigt, huruvida en konstitutionell konflikt verkligen skulle ha uppsått, om inga avsägelser förelegat och kammaren, såsom naturligt vore, gått till val av utrikesutskott utan detta intermezzo. Vad skulle den konstitutionella konflikten ha bestått i? Regeringen hade säkerligen aldrig inkallat den gamla utrikesnämnden sedan utrikesutskottet blivit valt, utan allenast utrikesutskottets ledamöter, som numera bilda nämnden. Konstitutionsutskottet skulle aldrig fallit på den tanken — absolut säkert icke dess majoritet åtmin-

Ang. entledigande av utrikesnämndens ledamöter och suppleanter. (Forts.)
stone — att göra en anmärkning mot regeringen för att den icke förfarit grundlagsenligt; utskottet och regeringen ha ju samma uppfattning. Den enda möjliga konstitutionella konflikten skulle ha uppstått, om regeringen kallat in både utrikesutskottets ledamöter och den gamla utrikesnämnden. Det hade utskottet naturligtvis icke kunnat lämna obeivrat, men sedan från regeringsbänken klart och tydligt förklarats, att en sådan tolkning är för regeringen fullständigt främmande, kan jag inte begripa, vari den konstitutionella konflikten skulle ha bestått. Den skulle möjligen kunna komma fram i litteraturen, men det spelar ju ingen större roll.

Någon praktisk konstitutionell konflikt föreligger icke. Men däremot skulle det kunna uppstå en konstitutionell konflikt, därest man droge konsekvenserna av det förfaringsätt, som här föreslås. Jag gjorde nyss en erinran om elektorskollegiet vid nästa förstakammarval i Stockholm. Är det någon av kammarens ledamöter, som tror, att detta kollegiums alla ledamöter komma att avsäga sig sitt uppdrag? Absolut säkert icke. Då stå vi inför samma situation som här: avsägelse anses av somliga nödvändig; sker den icke, sitta ledamöterna fortfarande kvar, och det gamla elektorskollegiet skulle alltså vara berättigat att välja. Jag kan icke tänka mig att det får möjlighet att göra det, men om så skulle ske, då kunde verkligen en konstitutionell konflikt vara tänkbar, nämligen om kollegiet skulle välja och första kammaren sedermera underkände fullmakterna för de nyvalda, såsom vi ha rätt till.

Jag tror icke, att man bör driva denna synpunkt, att förutsättningen för ett utrikesutskotts val måste vara beroende av enskildas avsägelser, så långt, att man sedan måste stoppa inför konsekvenserna.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till de föreliggande ansökningarna samt vidare därpå att desamma icke skulle bifallas; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedan från andra kammaren ingått underrättelse, att jämväl samtliga av andra kammaren valda ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden erhållit begärt entledigande från ifrågavarande uppdrag, yttrade herr talmannen, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde lördagen den 20 i denna månad företaga val av ledamöter och suppleanter i utrikesutskottet.

Detta förslag antogs.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 89, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 92, med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1937/1938;

nr 94, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lantarbetstidslagen den 26 juni 1936 (nr 333); och

nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 97, angående anslag till domkapitlet för budgetåret 1937/1938 m. m.; och

nr 98, angående ändrade grunder för statsbidrag till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 102, med förslag till lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid arbetet å rikets ekonomiska försvarsberedskap.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 104, angående försäljning av ett till Vaddö kanal hörande område m. m.; samt

nr 105, angående inköp för statens vattenfallsverks räkning av vissa fastigheter i kvarteret Björnen i Stockholm.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under rubriken Utgifterna: För flera huvudtitlar gemensamma frågor framlagda förslag.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. beräkningen av huvudtitlarnas kommittéanslag.

Punkten 3.

Till det vid innevarande års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över finansärenden den 4 januari 1937 hade föredragande departementschefen gjort vissa uttalanden rörande frågan om beräkningen av huvudtitlarnas anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»I anledning av vad departementschefen i föreliggande fråga uttalat har utskottet allenast velat framhålla önskvärdheten av att, i den mån så låter sig göra, de särskilda huvudtitlarnas kommittéanslag beräknas med fullt beaktande av de kostnader, som i förväg kunna uppskattas och förutses. Erfarenheterna under de senast gångna åren torde nämligen giva vid handen, att vederbörande i alltför hög grad räknat med möjligheten av en förstärkning av dessa anslag från anslaget till oförutsedda utgifter eller huvudtitlarnas anslag till extra utgifter. Att en dylik förstärkning under vissa förhållanden är ofrånkomlig synes vara uppenbart, men å andra sidan är det önskvärt, att den praxis, som av riksdagens revisorer påtalats, såvitt möjligt kommer att begränsas. Av departementschefens uttalande framgår också, att vissa åtgärder i den sålunda angivna riktningen blivit vidtagna.

Utskottet hemställer, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva sin uppfattning beträffande beräkningen av anslagen till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.»

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Genom gårdagens beslut ha vi fått detta ärende före statsutskottets utlåtande nr 2. Den fråga, som det i denna punkt gäller, är en gammal fråga, som jag flera gånger berört i riksdagen, nämligen huruvida anslagen till kommittéer och utredningar av sakkunniga skola förbli-

Ang. beräkningen av huvudtitlarnas kommittéanslag. (Forts.)

va reservationsanslag eller, såsom tidigare varit fallet, förslagsanslag. Konsekvensen av att de äro reservationsanslag torde erfarenhetsmässigt för varje år hava varit, att de flesta av dem, för att icke säga alla, måst överskridas, vilket lagligen icke får äga rum. Då har man gått två vägar: dels har man genom Kungl. Maj:ts beslut förstärkt dem genom anlitande av resp. huvudtitlars anslag för extra utgifter, dels, ehuru naturligtvis med riksdagens samtycke, har man anlitat förslagsanslaget till oförutsedda utgifter utom huvudtitlarna.

Nu ha statsrevisorerna berört frågan, och statsutskottet har här tagit ståndpunkt till densamma. Efter statsutskottets uppfattning är det uppenbart, att man fortfarande vill behålla anslagen till kommittéer och utredningar såsom reservationsanslag. Herr talman! Jag böjer mig naturligtvis för denna uppfattning, ehuru jag icke anser tillräckliga skäl vara anförda eller kunna anföras. Men då statsutskottet har denna uppfattning och den överensstämmer med nuvarande praxis, så må det nu vara! Jag får böja mig i det fallet. Statsutskottet har emellertid velat tillmötesgå revisorerna på det sättet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala, att riksdagen förväntar, att dessa anslag skola *beräknas så noggrant*, att de icke behöva komma att överskridas. Herr talman! Det är en from önskan, och den kan ju gärna riksdagen uttala. Kungl. Maj:t kommer att göra allt vad göras kan. Men Kungl. Maj:t kan icke allt. Under sådana förhållanden blir det hela tämligen effektfritt.

Man måste därför vidhålla praxis, att anslaget för oförutsedda utgifter utom huvudtitlarna må kunna tagas i anspråk. Men samtidigt har utskottet här — jag vet ej om med avsikt eller blott genom förbiseende — velat, att riksdagen också skulle godtaga, att Kungl. Maj:t på egen hand under anslagen till extra utgifter kompletterar huvudtitlarnas anslag till kommittéer och utredningar. Den saken kan jag, herr talman, icke för min del vara med om. Att ett anslag är givet för *ett* ändamål och ett annat för *ett annat*, får och kan icke föranleda och har aldrig förr än för ett par tiotal år sedan eller något mera föranlett Kungl. Maj:t att ur extra anslag taga medel för ett ändamål, vartill annat anslag finnes. Det berodde därpå att när man gjorde ändringar i finanstekniskt avseende i grundlagen, bortsåg man alldeles från de konstitutionella synpunkterna, som man numera alltid gör hos Kungl. Maj:t, när det gäller finansiella frågor. Där vet man icke om, att det finns en konstitutionell synpunkt, och det visste ej heller den kommitté, som uttalade att extra anslag skulle kunna användas på detta sätt. Det hade aldrig skett, om den konstitutionella synpunkten kommit i betraktande.

För att nu riksdagen icke skall godkänna eller, om riksdagen vill godkänna det, åtminstone skall göra det med öppna ögon, tillåter jag mig, herr talman, föreslå en liten redaktionell ändring på sid. 9 i utlåtandet i slutet av första stycket. Det heter i utlåtandet på följande sätt: »Att en dylik förstärkning under vissa förhållanden är ofrånkomlig synes vara uppenbart, men å andra sidan är det önskvärt, att den praxis, som av riksdagens revisorer påtalats, såvitt möjligt kommer att begränsas.» Jag tycker, att det är litet för mycket sagt av utskottet: »är ofrånkomlig». Det »kan bli» ofrånkomligt, och utskottet måtte väl hoppas så mycket av sitt förslag, att denna konsekvens ej alltid måste bli ofrånkomlig, men den kan ju fortfarande möjligen bli det. Huvudsaken är dock en annan. Jag vill nämligen, herr talman, föreslå följande ändring: »Att en dylik förstärkning från förstnämnda anslag» — jag tillägger orden »från förstnämnda anslag» d. v. s. anslaget till oförutsedda utgifter men inbegriper därmed tydligen icke anslaget till extra utgifter — »under vissa förhållanden *kan bli* ofrånkomlig, synes vara uppenbart, men å andra sidan är det önskvärt, att den praxis, som av riksdagens revisorer påtalats, *så långt*» — ej såvitt — »möjligt kommer att begränsas». Uttrycket »*såvitt möjligt*» strider

Ang. beräkningen av huvudtitlarnas kommittéanslag. (Forts.)
nämligen mot utskottets egen motivering, men så långt möjligt står i full överensstämmelse med det hela. I närmast föregående punkt i motiveringen talas om möjligheten av en förstärkning av dessa anslag från anslaget till oförutsedda utgifter eller huvudtitlarnas anslag till extra utgifter. Det är det sista, som jag vill att kammaren icke skulle var med om. Det är för detta ändamål, jag framställt mitt yrkande.

Avslås detta yrkande, har kammaren godtagit Kungl. Maj:ts praxis att från extra anslag överföra belopp till anslagen för kommittéer och utredningar. Kammaren kan naturligtvis göra vilketdera som helst, men i så fall blir det klarhet, och man kommer ifrån hittillsvarande förhållanden.

Jag kan för min del icke vare sig i princip eller i praxis godkänna, att Kungl. Maj:t från ett anslag till ett annat överför medel, då det gamla anslaget, som icke är förslagsanslag, är otillräckligt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till mitt ändringsförslag.

Herr andre vice talmannen: I sak har herr Reuterskiöld ej uttalat något annat än vad statsutskottet velat nå, nämligen upptagande av kommittéanslagen till de belopp varmed de utgå. Riksdagens revisorer hava vid åtskilliga tillfällen framhållit önskvärheten av att en förändring komme till stånd beträffande beräkningen av kommittéanslagen. Anslagens belopp skulle till sin storlek så långt vore möjligt angivas i riksstaten, och de skulle icke såsom under senare år alltför mycket varit fallet få överskridas genom att tillgodoses ur anslaget till oförutsedda behov eller ur huvudtitlarnas extra anslag. Det är ju häruti revisorerna söka rättelse.

Nu har utskottet i sitt förslag även givit uttryck åt samma mening och uttalat, att det för framtiden önskar, såvitt möjligt, att så skulle bliva förhållandet. I detta avseende har jag ingen annan mening än herr Reuterskiöld, och jag skulle gott kunnat reservationslöst instämma i det mesta av vad han här sagt. Man får dock lov att se praktiskt på saken, och det är givet att det låter sig icke göra att på förhand så noga beräkna de belopp, vartill kostnaderna för kommittéer och utredningar kunna uppgå under ett kommande år. Svårigheterna äro därvid alltför stora, och därför hava vi fått nöja oss med att skriva som vi här gjort. Det är givet, att man kunde taga till beloppen så stora, att de under alla förhållanden räckte till. Men det är väl icke önskvärt, och det kommer säkerligen icke riksdagen att ge sitt godkännande av. Därför får man försöka att, såvitt möjligt, beräkna dessa kostnader. Herr Reuterskiöld finner nog också huru svårt det måste vara att exakt beräkna storleken av dessa anslag, och hans yrkande sammanföll ju i huvudsak med utskottets. Det var blott en liten förändring, som den ärade talaren påyrkade beträffande utskottets motivering. Utskottet hade skrivit: »Att en dylik förstärkning under vissa förhållanden är ofrånkomlig synes vara uppenbart, men å andra sidan är det önskvärt, att den praxis, som av riksdagens revisorer påtalats, såvitt möjligt kommer att begränsas.»

Herr Reuterskiöld yrkade nu att detta »såvitt möjligt» skulle ändras till »så långt möjligt». Ja, för min del skulle det icke betyda någonting, om denna ändring vidtoges, och jag tror även, att utskottets ledamöter i allmänhet skulle ha kunnat biträda detta yrkande. Men herr Reuterskiöld, som håller så starkt på formen, förstår så väl, att när nu riksdagen arbetar med två kamrar och andra kammaren redan kanske fattat beslut i frågan, det icke är så lätt att få ett samstämmigt uttalande beträffande detta lilla ord. Jag sätter därför ifråga, om det är klokt att göra ett sådant yrkande, ty det skulle kunna leda till att kamrarna stannade i olika beslut rörande motiveringen. Enligt gällande

Ang. beräkningen av huvudtitlarnas kommittéanslag. (Forts.)
praxis faller då motiveringen bort. Kungl. Maj:t tar nog den hänsyn till vad utskottet skrivit som Kungl. Maj:t kan finna lämpligt.

Jag tror därför icke att det är klokt att fatta ett sådant beslut, varom herr Reuterskiöld framställt yrkande, och jag ber, herr talman, icke minst av detta skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Den siste ärade talaren förbigick huvudsaken i mitt förslag som är ett tillägg av orden »från förstnämnda anslag», nämligen anslaget till oförutsedda utgifter — för att få bort utskottets uttalande om förstärkning från huvudtitlarnas anslag till extra utgifter. Sedan har det andra kommit till såsom en liten försköning av en ful text. Men i och för sig spelar detta andra icke någon roll. Mitt förslag har skriftligen meddelats en andrakammarledamot. Huruvida denne lägger fram det eller ej, känner jag icke. Men om kammaren godkänner utskottets förslag, har den därmed tagit ställning mot de extra anslagens felaktiga användning för ändamål, som erhållit egna anslag. Utskottet har gått i motsatt riktning, och det är därför som jag framställt mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av motiveringen, dels ock, av herr Reuterskiöld, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att tredje meningen däri avfattades sålunda: »Att en dylik förstärkning från förstnämnda anslag under vissa förhållanden kan bli ofrånkomlig synes vara uppenbart, men å andra sidan är det önskvärt, att den praxis, som av riksdagens revisorer påtalats, så långt möjligt kommer att begränsas.»

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av motiveringen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hovrätter-division m. m. na, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1937/1938,

*Ang. arvodel
åt ordförande
å hovrätts-
division m. m.*

Ang. arvodet åt ordförande å hovrättsdivision m. m. (Forts.)

dels ock till hovrätterna: avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 1,580,800 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag skulle de till ordförande och vice ordförande å hovrättsdivision utgående särskilda årliga arvoden höjas för ordförandena med 1,000 kronor eller till 2,500 kronor — för ordföranden å den division i Svea hovrätt, som tillika utgjorde krigshovrätt, till 3,000 kronor — samt för vice ordförandena med 500 kronor eller till 1,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena, nr 15, inom första kammaren av herr *K. Schlyter* och den andra, nr 48, inom andra kammaren av herr *T. Bergquist*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att såsom särskilt årligt arvode åt ordförande och vice ordförande å hovrättsdivision skulle utgå, åt ordförande 3,000 kronor och åt vice ordförande 1,500 kronor, samt att riksdagen i anslutning härtill måtte höja i statsverkspropositionen för ifrågavarande ändamål upptagna anslag med erforderligt belopp.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Schlyters och Bergquists berörda motioner (I: 15 och II: 48)

a) fastställa under punkten införd avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1937/1938;

b) till hovrätterna: avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 1,580,800 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Borell*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka herrar Schlyters och Bergquists motioner (I: 15 och II: 48).

Herr Schlyter: Herr talman! Jag vill vid detta tillfälle gärna till justitieministern framföra hovrätternas stora tacksamhet för det stöd, han har velat lämna dem genom förslaget att höja ordförandearvoden med ett så pass avsevärt belopp, som Kungl. Maj:ts förslag upptar. Hovrätterna befinna sig nämligen i mycket allvarliga svårigheter, när det gäller att få ordförandeposterna på divisionerna besatta med fullt dugande krafter, detta på grund av den starka konkurrensen med häradshövdingetjänsterna.

När jag i alla fall har tillåtit mig att i en motion föreslå ytterligare någon höjning av de utgående arvoden, så har det icke berott på någon förhoppning, att riksdagen skulle komma att bifalla förslaget. Jag förstår mycket väl, att justitieministern denna gång icke var kunnat gå längre än 1936 års lönekommitté och statskontoret för sin del hava föreslagit. Jag har med motionen endast velat hålla frågan öppen och därmed understryka, att denna arvodesfråga icke har blivit slutligen avgjord, utan att man får hoppas att vid det fortsatta arbetet inom 1936 års lönekommitté hovrätternas önskemål på denna punkt skola kunna mera fullständigt tillgodoses.

Jag vill sluta med att vitsorda, att även den höjning, som justitieministern här har föreslagit, möjliggör tillämpandet av den princip som utvecklas i statsverkspropositionen därom, att ordförandebefattningarna hädanefter icke böra besättas efter anciennitetsprincipen. Vid bifall till propositionen förutsättes alltså att Kungl. Maj:t framdeles vill tillse, att de för dessa poster mest lämpade arbetskrafterna tagas i anspråk.

I detta anförande instämde herr *Borell*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 16.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till häradsrätterna: reseersättningar till nämndemän m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 270,000 kronor.

*Anslag till
reseersätt-
ningar till
nämndemän
m. m.*

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 47, inom första kammaren av herr *K. Schlyter* m. fl. och den andra, nr 126, inom andra kammaren av herr *A. Lindqvist* m. fl., vari hemställes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt framläggande för riksdagen av förslag angående ersättning till nämndemän för med nämndemansuppdragets fullgörande förenade kostnader,

dels ock en inom andra kammaren av herr *E. Ericsson* i Sörsjön m. fl. väckt motion, nr 308, vari hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående rätt för nämndemän att av stat eller kommun åtnjuta ersättning i form av arvode eller dagtraktamente för tjänstgöring vid tingssammanträden.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) till häradsrätterna: reseersättningar till nämndemän m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 270,000 kronor;

b) i anledning av herrar Schlyters m. fl., Lindqvists m. fl. och Ericssons i Sörsjön m. fl. berörda motioner (I: 47 samt II: 126 och 308) hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande traktamentsersättning till nämndemän för tjänstgöring vid tingssammanträden.

Herr Schlyter: Herr talman! Då riksdagen nu för första gången under de sista tjugo åren, då denna fråga varit uppe till prövning, fått inför sig ett enhälligt tillstyrkande statsutskottsutlåtande, är det anledning att hoppas, att detta skall leda till en riksdagsskrivelse. Eftersom justitieministern är här närvarande, vill jag göra en vördsam hemställan till honom. Han har en gång här i kammaren för ej så länge sedan uppdelat riksdagsskrivelserna i två grupper: sådana som Kungl. Maj:t borde rätta sig efter, och sådana som Kungl. Maj:t kunde lämna utan avseende.

Jag hemställer vördsamt, att herr justitieministern måtte hänföra denna riksdagsskrivelse till den första gruppen.

Herr statsrådet Westman: Jag ber den ärade talaren vara övertygad om att jag känner mig starkt benägen att visa allt tillmötesgående för den önskan, som riksdagen hyser på denna punkt.

Då jag nu har ordet, ber jag att få begagna tillfället att i egenskap av måls-

Anslag till reseersättningar till nämndemännen m. m. (Forts.)
man för de intressen, som tillvaratagas i denna huvudtitel, framföra uttrycken för min tacksamhet för den välvilliga behandling, som dessa intressen hava rönt av utskottet och, som jag hoppas, komma att röna även av denna kammare.

Efter härmed slutad överläggning bifölles vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 17—20.

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Om anslag
till resestipen-
dier åt domare
m. fl.*

Punkten 21.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 83, inom första kammaren av herr *K. Schlyter* m. fl. och den andra, nr 210, inom andra kammaren av herrar *T. Bergquist* och *O. Dahlbäck* hade hemställts, att riksdagen ville bevilja ett anslag å 10,000 kronor att enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande användas till resestipendier åt domare och domareaspiranter.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten anfört:

»Utskottet vill icke förneka, att det kan vara av betydelse för domare och domareaspiranter att — särskilt med hänsyn till den förestående rättegångsreformen — i våra grannländer Danmark och Norge idka praktiska studier av det därstädes genomförda muntliga processförfarandet. Det föreliggande förslaget om medelsanvisning för möjliggörande av dylika studier är emellertid av den art, att det i första hand bör bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn härtill finner sig utskottet böra hemställa, att herr Schlyters m. fl. samt herrar Bergquists och Dahlbäcks förenämnda motioner (I: 83 och II: 210) icke må vinna riksdagens bifall.»

Herr Schlyter: Ja, herr talman, denna kläm låter ovänligare än utskottet i själva verket har varit emot den ifrågavarande motionen. Utskottet säger nämligen, att »Utskottet vill icke förneka, att det kan vara av betydelse för domare och domareaspiranter att — särskilt med hänsyn till den förestående rättegångsreformen — i våra grannländer Danmark och Norge idka praktiska studier av det därstädes genomförda muntliga processförfarandet. Det föreliggande förslaget om medelsanvisning för möjliggörande av dylika studier är emellertid av den art, att det i första hand bör bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning.»

Herr talman! Jag är verkligen alldeles ense med utskottet om detta och hade inte förväntat mig mer än ett sympatiuttalande från utskottets sida. I själva verket föreligger här praktiskt taget ett uttalande från riksdagen likvärdigt med en riksdagsskrivelse, ifall detta utlåtande godkännes, och jag hoppas på samma välvilliga behandling från justitieministern av detta uttalande som utlovats med avseende å den nyss behandlade frågan.

Herr Lindhagen: Jag anser, att en skrivelse bör avlåtas, så att riksdagen får uttala sin sympati för saken. Men den nuvarande demokratien har av sagt sig egna tankar mer och mer och hoppas på kommittéer och statsråd, som skola sköta saken. En vacker dag kommer folket att avskaffa oss allesammans, om det skall fortgå på det viset, och då behövas vi icke. Det är väl enligt sakens natur och gammal erfarenhet en demokratisk nödvändighet att en folkrepresentation trycker på det av utskotten förmenta livliga intresset inom ämbetsverken.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölles vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

*Om anslag till resestipendier åt domare m. fl. (Forts.)**Punkterna 22—38.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av nya maskiner för mynt- och justeringsverkets räkning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om anläggande av gång- och cykelbanor på vägarna m. m.

*Om gång- och
cykelbanor på
vägarna m. m.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 197, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindhagen* yrkat, att riksdagen ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

1. tillse, att gång- och velocipedbanor anlades till en början åtminstone i de erforderligaste fallen vid vägars nyanläggning och genom gamla vägars omläggning för detta ändamål,

2. förebygga, att den fria farten — som vore byggd på den ovetenskapliga uppfattningen, att alla bilförare trots människors olika begåvning och sinne- lag iakttog samma likriktade omdöme — ej vållade ytterligare massakrer på vägarna,

3. i den mån så erfordrades framlägga författningsförslag i ärendet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Lindhagen*, som närmare motiverat de under punkterna 1 och 2 i motionen gjorda yrkandena samt därefter anförde:

»Motionen innehåller följaktligen särskilda yrkanden i de båda ämnena, om vilka särpräglade åsikter böra kunna göra sig gällande. Utskottet har ock i motiven iakttagit samma särskilnad men i sin hemställan förordat, att båda framställningarna i ett sammanhang icke måtte föranleda någon åtgärd.

Det hemställs emellertid, att riksdagen måtte bifalla de båda yrkandena var för sig och att sålunda särskilda propositioner på vart och ett av dem framställas.»

Herr *Lindhagen*: Herr talman! Jag anser mig förpliktad att till och med från en talarestol fälla en lans till förmån för de av statsmakterna — pluralis — föraktade, synnerligen försummade fotgängarna i frågan om återställandet av vägfreden ute i landet. Det är ingen fråga, som intresserar kammaren. Det hör man ju på de nu pågående privata samtalen, som talmannen fortfarande tillåter, trots förbudet i arbetsordningen, så att jag talar till referenterna här och ber dem söka ändå avlyssna även vad en fotgängare har att säga.

Första kammarens protokoll 1937. Nr 12.

Om gång- och cykelbanor på vägarna m. m. (Forts.)

Utskottet säger nu kort och gott enligt nutida riksdagspraxis, att den här frågan sköter nog Kungl. Maj:t samt hans ämbetsverk, kommittéer och bilsakkunniga. Denna inställning har i det föreliggande utlåtandet fått en lysande tillämpning. Jag har tillåtit mig att ägna saken en utförlig reservation, då utskottet såsom utgångspunkt för sitt betraktelsesätt sagt, att frågan om inrättandet av gång- och cykelbanor är »ett spörsmål, som är förtjänt av statsmakternas synnerliga uppmärksamhet». Den effekten har i alla fall motionen åstadkommit, att frågan visat sig förtjänt av statsmakternas synnerliga uppmärksamhet! Det har den icke visats vara vare sig 1935 eller 1936, och det tror jag, att de, som händelsevis läst reservationen, funnit, att jag givit klara belägg för. Därför kommer det där om statsmakternas »synnerliga uppmärksamhet» ju nu som en alldeles ny företeelse. På denna vinning av årgången 1937 böra vi taga fasta. Jag skall ock tillåta mig att petitionsvis bringa denna riksdagens nya uppfattning till Konungens kännedom, då inte riksdagen vill göra det själv.

Jag skall inte upprepa vad jag sagt som kritik av hur riksdagens och regeringens »synnerliga uppmärksamhet» har givit sig tillkänna, men den där »synnerligheten» från statsmakterna den är ett sådant ord, som utskotten på senare tid allt mer sitta och fabricera, därför att de hoppas det bästa av de överordnade utan att veta någonting om, hur det egentligen ställer sig i verkligheten ute på markerna.

Hela den nuvarande lagstiftningen till skydd för vägfarande på allfarvägarna är byggd på en princip, som står rakt på huvudet. Författningen säger, att nu skall vägfrågan lösas genom bilisternas eget omdöme. Precis som om man skulle kunna åstadkomma ett kollektivt, likriktat omdöme bland dessa otaliga människor, som var och en av födsel eller vana har sin olikriktade individuella inställning. Vi fotgängare måste däremot, när vi skola skydda oss, räkna med livet självt. När det kommer ett bildon i en sådan där rasande fart, så räkna vi med, att det kanske där vid ratten sitter en person, som inte har det av statsmakterna förmodade likriktade omdömet. Den senare villomeningen har för oss inte den ringaste betydelse. Vi äro fortfarande oskyddade och ha allra minst blivit skyddade genom den fria farten.

I reservationen har nu till en början betonats, att den skyldige till ofreden på vägarna är varken fotgängaren, kärrdragaren, kusken eller bilföraren. Den skyldige är samhället, som låtit ett nytt fordon av en annan beskaffenhet än som överensstämmer med vägfreden taga sig fram på allfarvägarna i brist på annan utväg. Alltså äro alla vägfarande och således även chaufförer offerväsen för samhällets trångmål på denna fundamentala punkt.

Det är emellertid två skyddsåtgärder, som borde åtgöras, men hitintills underlåtit, ehuru utskottet oriktigt huggit till med ett antagande att de rönt »synnerlig uppmärksamhet».

Det må då först erinras, att man uttagit bilskattemedel för att bygga nya och bättre vägar åt bilisterna. Då böra väl också samtidigt med dessa medel tillika läggas gång- och cykelbanor. Körbanan skall ju huvudsakligen förbehållas bilarna, och då ligger det även i dessas intresse, att sådana sidobanor komma till stånd.

Därför böra nya vägar icke få anläggas med tillskott av automobilskattemedel annat än *under förbehåll* att då också inrättas fotbanor och cykelbanor.

Fotbanorna kunna vara av enklaste beskaffenhet. Bilvägen måste vara slät och fin och helst om det går för sig, hållas såsom ett parkettgolv. Men fotgängarnas bana kan vara smal, den kan bestå av vanlig lumpen sand, bara man kan ta sig fram på den och det finns åtminstone plats för en att gå på den, helst dock två tillsammans.

Om gång- och cykelbanor på vägarna m. m. (Forts.)

Utskottet inskränker dock sitt intresse till trakter med »livlig trafik» — till vilka samhället också vanligen inskränker understödet. Vad är då avgörande för vad som skall anses för »livlig» trafik? Det finns många olika uppfattningar om vad som är »livlig trafik». Till och med Stockholms stad, som väl har livlig trafik överallt, har varit senfärdig trots förespeglningar från ämbetsverken av intresse för cykelbanor, såsom skildrats i reservationen.

Då det bygges nya vägar med bilskattemedel, bör det sålunda åläggas vederbörande att med samma medel åvägabringa en gångbana och en cykelbana, helst på vardera sidan om huvudvägen. Detsamma gäller de gamla vägarna, vilken självfallna erinran förglömts i reservationen. Här sker icke något nämnvärt hänsynstagande till fotgängares och cyklisters inträsen. När de trånga, gamla vägarna tagas i anspråk för bilismen, bli de ännu farligare än de nya autostraderna, och då är det lika nödvändigt att använda bilskattemedlen för att anlägga åtminstone gångbanor vid de gamla vägarna likaväl som vid de nya. Det anslag, som gives, skall enligt min mening användas så långt det räcker för båda vägarna, och man bör ej ge som skäl att vi ha inte råd att anlägga även gångbanor. Om medlen icke räcka till för en längre väganläggning, får man stanna vid det som de räcka till för och begära nya medel för att fortsätta att bygga vägen vidare.

Det har emellertid veterligen underlåtits att fästa detta villkor vid anslag från det allmänna skatteväsendet till sådana här ändamål. Men jag hoppas, att min reservation möjligtvis kan leda till en begynnande konversation åtminstone om denna sak.

Vad göres det nu i stället för sådana där effektiva saker? Jo, man har infört *undervisning i skolorna*, varmed det prålas mycket. Men vad betyder denna undervisning? Jo, man skall undervisa barnen om att de skola akta sig för bilarna och om vilka regler de skola iakttaga för att låta dem utan fara för fotgängarna fritt passera. Själv har jag upplevat ett resultat av en sådan skolundervisning. På en trång väg mellan några villor ute i Älsten var det några småpojkar som lekte, att de skulle genomföra ordning i trafiken på den vägen. På en servisbrunnslucka mitt på vägen ställde sig den minsta gossen som polis-konstapel, medan de andra cyklade förbi honom. Jag stod bakom och såg på. Den lilla polisen gav ideligen stoppsignal med handen, så det blev ej mycken cykelåkning av. De andra barnen brydde sig till sist inte om hans tecken, utan åkte förbi honom ändå, och en av dem styrde kurs rakt på mig, som stod bakom dem. Han väjde ej alls för mig, ty jag var ju bara fotgängare. För att undgå påkörning måste jag ta ett skutt åt sidan.

Så ha vi också de *gula ränderna* till skydd för fotgängarna. Vilken affär gör man icke officiellt i Stockholm av de gula ränderna! I alla fall ha vi fotgängare här fått gula ränder att gå emellan, om vi skola över en gata. Men sådana ränder finnas bara på en liten bråkdel av de platser där de behövas i ett så stort trafikcentrum som Stockholm, och de äro förresten utplånade nästan överallt. En inföding i trakten har emellertid i minne var de funnits, och där-efter få vi fotgängare rätta oss. Nu är det stadgat, att när en bil nalkas en gul rand, skall den nalkas den så långsamt att chauffören kan stanna bilen omedelbart. Det låter frikostigt betryggande. Men hur är det i verkligheten? Inte stanna bilarna — fränsett trafikrörelsen med fyranordningar — och vänta på att vi fotgängare, som stå på trottoaren, skola få komma över! När det samlats en hop fotgängare, kanske någon chaufför, som inte är likriktad utan som tänker på lagarna något, stannar försiktigt och vinkar så där vänligt åt fotgängarna att raska på över. Samtidigt uppehåller han de andra och även vettvillingarna bakom sig. Detta är sällsynt undantag. Biltrafiken går i samma starka ström över ränderna, och ingen av oss riskerar livet genom

Om gång- och cykelbanor på vägarna m. m. (Forts.)
att gå in i den strömmen, endast därför att det finns lagstadgande på att om bilföraren kör över oss, har han inte stannat omedelbart och får då fällas till ansvar.

Jag frågade häromdagen en poliskonstapel, som stod posterad på en upphöjd plats i en kur och skulle reglera trafiken: »När får jag gå över de gula ränderna, konstapeln?» Han svarade fränt: »När inga bilar komma vidare!» — »Det var sant sagt, konstapeln», sade jag, »ni förstår åtminstone vad författningarna innebära.»

Vidare ha vi något slags trottoarer mitt på gatorna, som kallas *refuger*. Refuge betyder ju på svenska »tillflykt», ett riktigt uttryck, tigersprångets tillflykt. Men nu säges det principiellt: gatorna äro bilarnas, trottoarerna här i Stockholm — för här ha vi också trottoarer — äro fotgängarnas. Det är inte så. Fotgängaren har också rätt att gå över gatan för att komma till en annan plats. Därför ha anordnats refuger, d. v. s. trottoarbitar för övergång, och därtill tjäna även spårvägsrefuger vid hållplatserna. Men hur det än käxats och bråkats, tror ni att i detta samhälle även på de mest trafikerade områdena det förekommer avsiktliga refuger? Försök att gå över en så bred gata som Sveavägen, skall ni få se, hur svårt det är. Där skulle det finnas en refuge vid varje gatukorsning, så att man, sedan man gått över ena hälften av gatan, skulle kunna stanna på en refuge och titta efter åt andra hållet om det kommer något fordon, innan man går över den andra hälften av gatan. Då behöver man tänka bara på en trafikriktning i sänder. Men nu skall man titta åt båda sidorna, och medan man ser åt ena hållet, dyker kanske upp en bil från andra hållet.

Nu menar utskottet som sagt att någon uppmärksamhet knappast tarvas annat än där det mångtydiga begreppet »livligare» trafik äger rum. Fotgängare köras ju över även i villande skogen alldeles invid dikeskanten, varpå jag har belägg.

Nu är det — officiellt veterligt — bara fyra ledamöter av riksdagen, som intresserat sig för fotgängarna, och inom de högre departementen nitälskade principiellt även förre kommunikationsministern Leo. När det diskuterades i följd om samma sak som nu, satt herr Leo på sin plats, och när han efter debatten gick förbi min plats och fick syn på mig, stannade han ett tag, klappade mig på axeln och sade: »Ja, käre Lindhagen, fortsatt du din kamp för fotgängarna, *ty det behövs*.» Men ändå säger riksdagen: »*Det behövs inte alls*.»

Den av utskottet omnämnda »synnerliga uppmärksamheten» har manifesterat sig även däri, att år 1935 skickades denna fråga av första kammaren till första lagutskottet och år 1936 till andra lagutskottet. Sistnämnda år hade det också väckts motion i andra kammaren. Den gick till ett tillfälligt utskott. Ett sådant sammelsurium vid frågornas behandling följer ju regeln: splittra och härska. Med andra ord: en sådan tingens ordning och brist på omtanke om att få en enhetlig behandling av ärendet kan väl inte kallas för »synnerlig uppmärksamhet» från riksdagens sida i varje fall.

Utskottet menar nu såsom det officiella talet är mer och mer, att om *något erforderligt tillfälligtvis sker eller ordnas planlöst här och där*, så är allting ganska gott. Man gläder sig med andra ord över, att den gamla svenska statskonsten, att »land skall med lag byggas», kommit ur modet. Endast genom lag kan dock skapas rättvisa för alla, i rättan tid och på alla erforderliga ställen, även om tillämpningen sedan ej kan ske på en gång.

Vidare om på en ort har gjorts någonting, så säger den ledamot som är representant för denna landsdel: »I vår ort behövs det inte göras något» — och därför yrkas avslag på förslaget för hela riket. Sådant där får man höra. Det är demokrati i sin glans!

Om gång- och cykelbanor på vägarna m. m. (Forts.)

Nu är demokratien emellertid byggd på majoritetsvälde. Men skall det vara moral i demokratien, måste majoriteten väl vara besjälad av omtanke och *skydd för minoriteterna*. Men det ha vi inte tid med. Kejsar Augustus hade till valspråk för att sammanhålla sitt stora rike: »Festina lente», d. v. s. skynda långsamt eller åtminstone varsamt, och det bör väl ock tillämpas på bilismen. Är ligen lära i Nordamerika dödas 38,000 människor av bilismen. Är det värdigt och försvarligt att hålla en sådan fart?

Huvudsaken i dessa frågor är därför enligt många mening att avskaffa massdödandet och masstympandet på vägarna. När så skett, må vederbörande köra sina bilar på vilket sätt som helst. Men det är den höga farten och de omaka vägarna, som gemenskapen äro orsak till bilolyckor. Förr, när man körde hästfordon, var det något annat. Om en människa låg mitt på en väg framför ett hästfordon, så stannade hästen av sig själv, ty en häst kliver inte över en människa. Hästen hade större förstånd än maskinen. För den är fartens tjustring lag. Det må ej heller förglömmas att bilägare och yrkeschaufförer ha intresse av att hinna köra så många omgångar som möjligt på kortaste tid. Den, som kör så, får större lön och bilägaren får större avsättning. Den där likformiga uppfattningen om god vilja, som alla människor nu av samhället förmenas ha, den måste ju störas även av ett sådant system.

Nu har som sagt utskottet slutat med följande uttalande: »Med hänsyn till att ifrågavarande spörsmål sålunda är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och då Kungl. Maj:t jämväl i fortsättningen torde komma att följa utvecklingen på förevarande område med det största intresse, har utskottet icke funnit anledning föreslå riksdagen att för närvarande göra någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.»

Det har i reservationen anmärkts, att i detta formulär ingår traditionellt ett försvagande överord, representerat av adjektivet *största*, samt en tvekan, uttryckt av verbet *torde*. Och denna tvekan är till sist förstärkt med orden *för närvarande*. Vad menar utskottet med sistnämnda reservation mot sig självt?

Så är det *färdhastigheten*. Där har jag för att vara moderat endast föreslagit, att under den långa tid, som vi nu enligt utskottets uppfattning skola vänta på en ny kommitté, som skall syssla med sådana här saker, bör Kungl. Maj:t dock i administrativ väg väl kunna göra något. Då behöver Kungl. Maj:t inte höra riksdagen, vilket han annars gör, när det gäller en hel trafikförfattning.

Det kan ock vara vådligt att höra nutidens riksdag. I fjol, då motion väcktes om fri fart även i bebyggda trakter, så avslogs detta förslag av andra kammaren, men bifölls i första kammaren med 33 ja mot 13 nej, 6 avstående och 97 frånvarande. Och när dessa skiljaktiga beslut skulle sammanjämkas, skedde det så, att andra kammaren, vars majoritet för avslaget var mycket större, beskedligt biträdde första kammarens beslut. Detta är ett symptom på den nuvarande parlamentarismens och demokratiens väg.

Riksdagen har i alla fall trott, att det gått något för långt i ett fall. År 1935 beslöto riksdagens bägge kamrar på mitt initiativ att begära en skyndsam utredning om *ändring i försäkringslagstiftningen*. Det går till så här. Ett exempel bland otaliga är detta. En kvinna dömdes till 10 kronors böter därför att hon steg ned med ena foten från trottoaren på en öde bakgata för att återvända till sitt hem, där hon glömt något. I samma ögonblick kom en bil bakifrån, som skummade trottoaren, kvinnan blev påkörd. Åklagaren yrkade ansvar på både henne och chauffören. Chauffören frikändes förstas, ty han hade ju lagligen skummat trottoaren och hon kom för hastigt emellan. Hon dömdes för ovarsamhet i underrätten, frikändes med 3 röster mot 1 i hovrätten och fälldes i högsta domstolen med 4 röster mot 3 till fem dagsböter à 2 kr., vilket blev tio kronor.

Under tiden hade hon fått vidkännas stora utgifter utöver de där böterna

Om gång- och cykelbanor på vägarna m. m. (Forts.)

för sjukvård m. m. Men det var påbröd. Det var, tycker samhället, bara rätt och lagom, att hon fick utan gottgörelse utgifter på flera hundra kronor att dragas med! Detta berodde på att gällande försäkringslagstiftning skyddar främst bilägaren och chauffören. Om en chaufför, som fått förtroendet att köra ett sådant här redskap, begår en sådan ovarsamhet, är även detta mänskligt. Han har i alla fall blivit försäkrad. Det står ett försäkringsbolag bakom, och då blir det inga påföljder för skador som åstadkommas, ty dem betalar försäkringsbolaget. Därför står ock vid sådana rätttegångar försäkringsbolagets knivskarpe advokat och hjälper chauffören och bilägaren emot den stackars medellose fotgängaren, som får reda sig så gott han kan. Försäkringsbolagen äro ju i första hand inte till för att hjälpa människorna, utan för att placera pengar med större avkastning än i bankerna. Det kan ju inte förhålla sig på annat sätt.

Emellertid tyckte även riksdagen, att detta gick för långt. Även andra trafikanter än chaufförer och bilägare borde vara lika försäkrade mot olycksfall. Riksdagen skrev och begärde skyndsamt utredning i frågan, och detta var nog uppriktigt menat. Men det hördes inte av att det gjordes något i departementet, som ju dock enligt utskottets försäkran har »synnerlig uppmärksamhet» på saken. Då yrkades av mig år 1936 att riksdagen borde påminna om detta, ty det gällde ju människors liv för varje år, varje månad och varje dag som gick. Riksdagen skrev då 1936 på utskottets förslag, att det där sköter nog de där uppe, men riksdagen lade till i motiveringen, att det borde ske med stor skyndsamt.

Emellertid har det ännu inte gjorts något avsevärt från justitiedepartementet. Men nu förljudes det, att det kanske den 1 juli skall tillsättas en kommitté för ändamålet. Här borde väl finnas en enmanskommitté i stället för en kommitté, som kanske sitter år ut och år in och tuggar halm, medan offren fortfarande falla.

Riksdagen bör besluta, vad som skall anses vara moraliskt, och sedan ber den Kungl. Maj:t författa en lag, som förverkligar beslutet, såvida regeringen har samma mening i sak. Det är tågordningen. Men nu för tiden säga vi ofta, att Kungl. Maj:t får sköta om både moralen och formerna.

I motionen har skilts på två frågor: frågan om fotgängarna och frågan om färdhastigheten. Om färdhastigheten har jag motionerat såsom en protest mot det sätt, på vilket frågan avgjordes här förra året i riksdagens bägge kamrar. Utskottet har också i motiveringen skilt på de båda ärendena, som äro två skilda ärenden, men så slår utskottet ihop dem i yrkandet och hemställer att yrkandena i motionen i sin helhet avslås på en gång. Det hemställles icke om skilda propositioner, vilket utskottet förr läto sig angeläget vara.

Jag yrkar således, herr talman, att båda yrkandena föredragas vart för sig och vidare att särskilda propositioner på vart och ett av dem framställas.

Herr Hansson, Sigfrid: Som kammarens ledamöter torde hava observerat, hemställer herr Lindhagen i sin motion, att Kungl. Maj:t måtte tillse, att gång- och cykelbanor anläggas vid vägars nyanläggning och genom gamla vägars omläggning för detta ändamål, och vidare att Kungl. Maj:t måtte förebygga, att den fria farten ej vållar ytterligare massaker på vägarna. Utskottet har, som herr Lindhagen redan påpekat, avstyrkt motionen, och utskottet har gjort detta på mycket goda grunder. Men herr Lindhagen har uraktlåtit att tala om, vilka grunder utskottet baserat sitt avstyrkande på, och jag kan då tillåta mig att i största korthet erinra om vad saken gäller.

Beträffande frågan om gång- och cykelbanor har utskottet, såsom framgår av sid. 5 i dess utlåtande, påpekat l:o) att chefen för kommunikationsdepartementet år 1933 i cirkulär till länsstyrelserna anmodat dessa att i samråd med

Om gång- och cykelbanor på vägarna m. m. (Forts.)

väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verka för att behovet av gång- och cykelbanor tillgodoses, och 2:o) att chefen för socialdepartementet i direktiven för 1936 års utredning angående beredskapsarbeten framhållit, att bland kommunala arbeten och enskilda arbetsföretag, vilka lämpligen kunna anordnas som beredskapsarbeten, böra också upptagas sådana arbetsobjekt som anläggande av cykelbanor — självklart också gångbanor. Vidare ha 1931 års väg- och brosak-kunniga i ett i juni 1934 till regeringen avlämnat betänkande framhållit vikten av att gångbanor och cykelbanor anordnas. Även 1935 års vägsakkunniga ha haft frågan under övervägande och fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på saken. Nog kan man därför med fog göra gällande, att vederbörande myndigheter redan i hög grad ägnat uppmärksamhet åt behovet av sådana anordningar, som herr Lindhagen med rätta anser vara nödvändiga för säkerställande av gångtrafikanter och cyklisters välfärd på vägarna. Och det är ju kutym i riksdagen, att när en sak redan är föremål för Kungl. Maj:ts intresse, brukar inte riksdagen skriva därom.

Vad angår frågan om trafikastigheten, förhåller det sig ju på det sättet, vilket också framgår av utskottsutlåtandet, att särskilda sakkunniga så sent som i december 1936 ha fått i uppdrag att verkställa en allmän utredning i syfte att klarlägga de möjligheter, som stå till buds för att åstadkomma större säkerhet i trafiken och nedbringa det stora antalet trafikolyckor. Ett bifall till herr Lindhagens motion skulle, såvitt jag förstår, inte få större effekt än vad som redan detta initiativ från Kungl. Maj:t kan få.

Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med detta och kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan, men jag måste göra ytterligare ett påpekande. Herr Lindhagen påstår, att det endast skulle finnas fyra personer i riksdagen, som ömma om fotgängarnas intressen. Jag tror att det ligger minst sagt en stor överdrift i detta påstående, och jag vill lägga lök på laxen för herr Lindhagen genom att erinra om att en av de fyra varit med om att i andra lagutskottet avstyrka den föreliggande motionen.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag begärde ordet för att understryka vikten av att cykelbanor anläggas i en mera forcerad takt än vad hittills varit fallet. När man som journalist studerar de olyckor som uppstå genom biltrafiken, kommer man ganska snart till den uppfattningen, att det i mycket, mycket stor utsträckning är bristen på cykelbanor, som åsamkar olyckorna. Nu har ju riksdagen vid flera tillfällen understrukit behovet av att dessa cykelbanor anläggas i mån av vår ekonomi, och jag skulle vara synnerligen tack-sam att få veta — om det är möjligt, att utskottets representant kan ge en sådan upplysning —, att få veta, om med anledning av riksdagens skrivelser någonting verkligt har åtgjorts utöver vad som står på papperet, om det verkligen anslagits pengar till cykelbanor och sådana banor blivit byggda, så att det inte bara är så, att först skriver riksdagen och uttalar ett önskemål, och så går det i papperskorgen, sedan skriver regeringen och uttalar ett önskemål, och så går det i papperskorgen, och så kanske skriver någon länsstyrelse till en vägstyrelse och uttalar ett önskemål, och så går det i papperskorgen, ty då har ju onekligen herr Lindhagen rätt. Är det däremot så, att man på allvar har börjat anlägga cykelbanor, då har ju utskottet rätt, och då är det rimligt att vi nöja oss med vad utskottet har sagt.

Det skulle vara önskvärt, om man kunde få en upplysning på den punkten.

Herr Lindhagen: Jag skulle inte behöva genmäla någonting mot utskottets ordförande. Det är redan sagt i mitt första anförande. Här gäller olyckor

Om gång- och cykelbanor på vägarna m. m. (Forts.)

för människor för dagen. Det brådskar. Här måste systematiskt göras någonting ute på markerna. Hur föga denna verklighet svarar mot utskottets ljusa förhoppningar. Det hjälper inte med förhoppningar. Cykelbanor och gångbanor måste också komma till stånd. Annars kunde man med lika stort skäl säga, att Kristus har sagt: fred på jorden och människorna en god vilja, och ett stort ämbetsverk, som kallas ecklesiastikstaten, predikar varje söndag detsamma. Freden och den goda viljan är under utredning, så att det behöva vi inte tänka på vidare i riksdagen. Mig synes, att då kan riksdagen gå hem och lägga sig. Det blir också billigare för statsverket.

Nå, vad står nu bakom dessa utredningar? Jo, där dominerar bilintresset. I kommittéer insätts företrädesvis bilintressenter och vederlikar. När jag en gång frågade kommunikationsminister Leo, varför det inte i dessa utredningar fick finnas någon veritabel representant för fotgängare, svarade han: Var skall jag ta den ifrån? — Ja, ni kan exempelvis ta mig, sade jag skämtsamt. Då skrattade även han. Jag vill visst inte sitta där och nöta ut min tid med dessa omöjliga bilexperter.

Det finns emellertid en trafikklubb i Stockholm, som är mig mycket bevägen. När de ha något sammanträde, tillkallas jag alltid på vänligaste sätt, och de vänta sig ett anförande. Vid ett möte i höstas skulle det bli diskussion, med inledare för bilister, fotgängare och några andra referenter, med rätt att tala en halvtimme och givetvis att också få sista ordet. Aldrig får någon äkta fotgängare ett referentskap. Jag fick som vanlig talare tio minuter. Men den utsedde referenten för fotfolket talade i luften, sade kvickheter och kom under sin halvtimme knappast fram till sitt ämne, nämligen fotgängarna.

Så blev det slutligen diskussion. Bland andra yttrade sig en högadlig medlem av kungl. automobilklubben. Han lät förståndig, när han gjorde sina inpass till referenterna, men när han hört mig tala om fotgängarna under en del av de anslagna tio minuterna — jag använde bara fem — började han kalla mig för »socialister i offentliga diskussioner». Då svarade jag: Vad är det för mening att trafiken skall ledas av en kunglig automobilklubb, när vi inte ha någon kunglig fotgängarklubb? Då applåderade till och med bilistfolket i denna trafikklubb.

Kungl. automobilklubben utger också en tidning, och när jag i fjol väckte en motion för fotfolket, skrev den en lång ganska illvillig och vilseledande ledande artikel om den. Då begärde jag, att tidningen skulle införa min motion som två artiklar, så att läsarna finge veta även vad som tänkes från fotfolkets sida. Min begäran remitterades till riksdagsman Österström, som är redaktör för denna tidning och således enväldig i klubben och som sitter som vice ordförande i andra lagutskottet. Det är en mycket hygglig privatmänniska. Men han måste också sköta sin tjänst. Han vägrade införa min motion. Ett visst utrymme kunde jag få för erinringar. Och så skickade tidningen fram även sin kåsör, som gjorde sin gärning på det där glatta totalt ovederhäftiga sättet, som är kårens uppgift och privilegium trots tryckfrihetsförordningens varningar för illvilliga och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande, herr talman!

Herr Hansson, Sigfrid: Med anledning av herr Ströms fråga vill jag endast fästa uppmärksamheten på att utskottet i sitt utlåtande erinrat om, att under senare år särskilda banor för fotgängare och cyklister i betydande omfattning utförts eller planerats. Detta uttalande är grundat på upplysningar som inhämtats hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Självklart förfogar utskottet inte över någon statistik, som kan visa hur många kilometer eller mil av banor för fotgängare och cyklister som ha utförts, men ett faktum är, att

Om gång- och cykelbanor på vägarna m. m. (Forts.)

detta redan har skett i betydande omfattning och att man planerat sådana banor i ännu större omfattning.

Jag ber också än en gång att få erinra om, att inventeringen av arbetsobjekt med tanke på blivande arbetslöshet tar särskilt sikte på anläggandet av cykelbanor. I det material som kommit in till socialdepartementet finns också belägg för att man därute i bygderna, i vägstyrelserna och kommunerna, hyser mycket stort intresse för denna sak.

Herr Lindhagen: Det står i utskottsutlåtandet, att dessa arbeten utförts eller planerats i betydande omfattning, men det vet inte utskottet. En ledamot av utskottet upplyste, att inom Västmanlands län anlagts på landsbygden gång- eller cykelbanor på så vitt jag minnes omkring 700 meter i längd. Det finns ingen statistik över detta, men vad vi *veta*, det är att det är i kolossalt mycket mer betydande omfattning, som det inte skett, och det är den omfattningen, jag talar om. Det är inte så, att man skall underlåta att genomföra något allmänt, rättvist och systematiskt, därför att det görs nog någonting på måfå här och där. Vad jag begärt är, att när exempelvis bilskattemedel användas till att anlägga autostrador, skola de också användas till att samtidigt, där inte undantag bör äga rum, anlägga sådana anspråkslösa gångbanor, som jag nu talat särskilt för, och även cykelbanor. Och även vid gamla vägar, där expertisen säger att gångbanor praktiskt taget icke alls förekomma, böra också medlen användas till att, då bilarna trängt ut fotgängarna från dessa trånga vägar, ge fotgängarna en annan anspråkslös färdväg i stället.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan, såvitt anginge punkten 1 i den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen, och särskilt beträffande samma hemställan, i vad den rörde motionen i övrigt.

Sedermera gjorde herr talmannen till en början propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, såvitt anginge punkten 1 i herr Lindhagens ifrågasvarande motion, samt vidare på bifall till nämnda punkt i motionen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i angivna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, såvitt angår punkten 1 i den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda punkt i motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr *Lindhagen* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! All framfärd börjar med minoriteter!

Om gång- och cykelbanor på vägarna m. m. (Forts.)

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, i vad den rörde förevarande motion i återstående delar, samt vidare på bifall till punkten 2 i motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol;

nr 7, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om kollektivavtal; samt

nr 8, i anledning av väckt motion om befrielse från avgift till folkpensioneringen för vissa tjänstemän och arbetare i statens tjänst m. fl.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till studielånefonden jämte två i ämnet väckta motioner; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Ungern för undvikande av dubbelbeskattning; samt

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om viss retroaktiv tillämpning, i vad avser befattningshavare vid riksbankens avdelningskontor i Linköping, av beslut rörande Linköpings stads placering i dyrortshänsende;

nr 8 i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om beredande av ersättning åt verkställande styrelseledamoten vid riksbankens avdelningskontor i Norrköping Carl Dahl för viss merutgift för bostadshyra; samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befordran med luftfartyg, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo, m. m.

Genom en den 4 december 1936 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 6, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo;
2) lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 2 § lagen om boutredning och arvskifte;

3) lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 1 mars 1935 (nr 44) om dödsbo efter dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, som hade hemvist här i riket, m. m.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Det lagförslag, som nu föreligger, berör synnerligen svåra och invecklade förhållanden. Det har ju också visat sig, att hithörande frågor icke kunnat lösas trots att de behandlats vid icke mindre än sex internationella konferenser, nämligen åren 1893, 1894, 1900 och 1904 — i vilka två sistnämnda jag deltog — samt 1925 och 1928. Det kan också anses rätt naturligt, att stora svårigheter ha mött, då man på en gång måst taga hänsyn till dels rättsliga krav och synpunkter och dels internationella synpunkter. Det är egentligen att lyckönska sig till att det i Sverige tydligen blir möjligt att få en lösning av dessa frågor, och en lösning som borde kunna anses betryggande, då därtill bidragit såväl juridisk som internationell sakkunskap — på sista stadiet, vid behandlingen i statsrådet, en jurist, som länge varit justitieminister, herr Schlyter, och en förutvarande utrikesminister, herr Westman, såsom föredragande.

Icke desto mindre är det naturligt, just på grund av sakens svåra och invecklade beskaffenhet, att man kan hysa sina tvivelsmål och även tro sig ha anledning att framställa några erinringar. Jag skall emellertid, såsom saken nu ligger till, avstå därifrån och åtminstone i huvudsak inskränka mig till att göra en fråga, vars besvarande jag antar skall kunna ge nyttig ledning för lagens blivande tillämpning.

I 1 § i lagen heter det: »Rätt till arv efter svensk medborgare varde, ändå att han ej hade hemvist i riket, bedömd enligt svensk lag. I avseende å arv efter medborgare i annat land gälle lagen i det landet.» Det hade nog efter vanliga lagstiftningsmetoder varit önskvärt, ifall man hade uttalat den första satsen något mindre absolut, eller rättare sagt med förbehåll, eller, om man så vill, givit den allmän omfattning och erinrat, att den endast gäller med undantag enligt senare givna föreskrifter. Det hade varit vanligt, och dessutom hade därigenom täckts åtminstone en lucka, som för närvarande finns i lagen, nämligen i fråga om en arvlåtare, som är statslös och som således varken är svensk medborgare eller medborgare i annat land.

Det är emellertid icke detta, som ligger mig om hjärtat, utan en annan sak. Det heter: »I avseende å arv efter medborgare i annat land gälle lagen i det landet.» Man kan då fråga sig, vad som menas med »lagen i det landet». Menas det arvslagen i det landet, eller menas det den internationellrättsliga lagen i det landet? Det finns länder — och icke så få länder — som tillämpa en princip, stridande mot den, att det är medborgarskapet som är avgörande, och som i stället låta bosättningen vara avgörande. Vi kunna tänka t. ex. på England, där den s. k. domicilprincipen är förhärskande. Om en i Sverige bo-

*Lagförslag om
internatio-
nella rättsför-
hållanden
rörande döds-
bo m. m.*

Lagförslag om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo m. m. (Forts.)
satt engelsman dör, skall den engelska arvslagen tillämpas, ifall man tolkar »lagen i det landet» såsom arvslagen. Om man däremot skall tillämpa den engelska lagen överhuvud, som i detta avseende hänvisar till lagen i hemortslandet, skulle svensk lag tillämpas, emedan den engelska lagen innehåller, att arvsrätten skall bedömas efter lagen i arvlåtarens hemland.

Jag tror nog, att man, dock icke utan en viss ansträngning, kan utläsa ur lagen och dess motiver vilketdera som är meningen, men jag föreställer mig, att det skulle vara nyttigt för undvikande av framtida ovisshet och oklarhet, om jag kunde få svar på följande fråga: när det här talas om »lagen i det landet», menas då lagen i allmänhet i det landet, så att en hänvisning till svensk lag gäller, eller menas det arvslagen i det landet?

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Jag kunde icke i detalj klart höra den föregående ärade talarans anförande, men såvitt jag fattade honom rätt, uppställde han en fråga om lagens ståndpunkt i ett avseende, som i lagen är lämnat öppet. Alltså framkallar den ärade talarans fråga, såvitt jag kunde fatta den, det svaret, att det förhållande han berört icke blivit löst genom denna lagstiftning, utan är lämnat öppet.

Herr **Hammar skjöld**: Det är uppenbart, att jag ännu icke övervunnit följderna av den opasslighet, som ett par veckor hållit mig fjärran från riksdagens förhandlingar.

Min fråga blir emellertid klar och precis, om man ger den en fullt konkret avfattning: om vi antaga, att efter engelsk lag arvsrätten skall bedömas efter lagen i domicillandet, och om vi vidare antaga, att en i Sverige bosatt engelsman dör, skall då enligt lagförslaget den engelska arvslagen tillämpas, vilken är hans nationalitetslag, eller skall den svenska arvslagen tillämpas, som enligt engelsk lag skulle ha tillämpats, ifall frågan hade kommit under engelsk myndighets behandling?

Herr statsrådet **Westman**: Jag måste säga, att jag icke kan se, att det lagförslag, som nu föreligger, upptagit denna fråga till behandling. Det har icke skett, av det skälet, att frågan icke heller upptagits i 1904 års lag. Hade det stått någonting därom i 1904 års lag, om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, hade man haft anledning att gå in därpå, men då detta icke är fallet, har den av herr Hammar skjöld berörda frågan, såvitt jag ser, icke upptagits, utan den frågan ligger utanför de bestämmelser, som denna lag lämnar.

Herr **Hammar skjöld**: Herr talman! Efter det sista svaret från justitieministern måste jag på det djupaste beklaga, att jag framställt min fråga, ty det lämnade svaret på frågan kan endast medföra ökad oklarhet i stället för, som jag hade hoppats, ökad klarhet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av bostad för en i Ammarnäs i Sorsele församling stationerad kontraktsadjunkt; samt
nr 7, i anledning av väckt motion angående ändring i visst syfte i lagen om servitut.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 171 i första kammaren av herr *Velander* m. fl. och nr 347 i andra kammaren av herr *Bagge* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i lagen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, skulle i § 1 utgå orden: »eller av annan jämförlig orsak».

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 171 och II: 347, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr **Tamm**: Herr talman! Det är ju givet, att den både på bredden och djupet under senare tiden obestriddligt förstärkt försvarsviljan i vårt land måste kännas glädjande och uppmuntrande särskilt för den svenska högern, men det finns på denna försvarsvilja ännu vissa skönhetsfläckar, som vi gärna ville få bort. En av dessa utgöres av en del ungdomars försök att undandraga sig den medborgerliga skyldigheten av militärtjänstgöring under föregivande av vissa samvetsbetänkligheter. Högerpartiet har alltid slagit vakt om samvetsfriheten och den enskilde medborgarens rätt att få handla så, som hans samvete bjuder. Det gör partiet allt fortfarande, men gäller det missbruk härav, och icke minst om statens auktoritet samtidigt trädes för nära, finns enligt vår mening ingen anledning att lägga fingrarna emellan.

Beträffande dem, som kunna bestämt angiva religiösa skäl för en önskan att ej behöva göra ren militär tjänstgöring, ha vi icke velat ingripa — varken nu eller förr. Gäller det däremot en annan grupp, som av andra än religiösa skäl — gemenligen sammanfattade under benämningen etiska skäl — söker undandraga sig militärtjänstgöring, har man haft grundad anledning att påkalla uppmärksamhet. Det har nämligen visat sig, efter vad en undersökning givit vid handen, att i flera, för att icke säga de flesta av dessa fall, ha helt andra orsaker än de angivna legat bakom de uttalade samvetsbetänkligheterna. Ynglingarna ha ofta nog visat sig vara påverkade av en enligt vår mening missriktad fredspropaganda. Härdarna härför ha kunnat lokaliseras. Särskilt ha de varit tillfinnandes i vissa delar av Västernorrlands och Västerbottens län, men delvis även i Örebro län.

Samma fråga, som här föreligger, fördes fram av oss till riksdagen år 1935. Vid ärendets behandling i utskottet meddelades emellertid, att en kungl. kungörelse redan den 9 januari 1935 — alltså ungefär samtidigt med att motionen skrevs — utfärdats, avseende en skärpning av föreskrifterna om sättet att bestyrka påstådda samvetsbetänkligheter. Utskottet ansåg då lämpligt att avvakta resultatet av denna kungörelse, innan några åtgärder vidtoges, men hemställde att riksdagen hos Kungl Maj:t måtte anhålla om en utredning redan under år 1935 angående resultatet av den nya kungörelsen. Detta blev även riksdagens beslut. En dylik utredning verkställdes sedermera av generalstabschefen, och han avgav en redogörelse härför den 17 oktober samma år. Generalstabschefen förmenade emellertid, att utredningen givit vid handen, att den utfärdade kungörelsen icke kunde anses tillfyllestgörande, och föreslog därför, att frågan upptoges till förnyad prövning. Då så emellertid hittills icke skett, ansågo vi oss ånyo böra framföra densamma till riksdagens prövning i år.

*Om ändrade
bestämmelser
ang. s. k.
samvetsömma
värnpliktiga.*

Om ändrade bestämmelser ang. s. k. samvetsömma värnpliktiga. (Forts.)

Jag skall bara med ett par exempel framvisa resultatet av generalstabschefens utredning. I Örebro län inställde sig vid regementsövningarnas början en yngling med angivna samvetsbetänkligheter och meddelade, att han på grund av att han icke ville fullgöra militär tjänstgöring hade blivit hänvisad till den längre civila tjänstgöringen. Han hemställde emellertid nu att få göra den kortare militära tjänstgöringen, då han hade fått en utmärkt plats vid Bofors' bruk, där han skulle vara med om att göra kanoner, och ville så fort som möjligt tillträda platsen. Det har uppgivits i flera andra fall, att en del ynglingar, när man närmare har talat med dem, ha sagt, att de tyckte, att det var så besvärligt och tungt med den militära tjänstgöringen, och att de trodde, att de skulle få ett trevligare arbete genom den civila tjänstgöringen. Andra ynglingar åter ha svarat: »Om vi göra den militära tjänstgöringen, kunna vi eventuellt komma ut i krig och bli skjutna.» Det är icke till den arten av samvetsbetänkligheter, som hänsyn här bör tagas.

Nu har emellertid utskottet här påvisat, att antalet särskilt av de s. k. etiskt samvetsömma ganska starkt nedgått under åren 1935 och 1936, och utskottet förmenar därför, att just med hänsyn härtill torde det få anses tillrådligt att ytterligare avbida någon tids erfarenhet av utvecklingen på detta område. Då dessutom utskottets utlåtande uppenbarligen enligt vår mening innebär en förståelse för det betänkliga i det av oss påtalade missförhållandet, som ju otvetydigt även innebär en kränkning av statens auktoritet, ha vi härmed låtit oss nöja — dock givetvis i den förhoppningen, att denna fråga alltjämt må vara föremål för regeringens och vederbörande departementschefs uppmärksamhet.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Herr Hansson, Sigfrid: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. utsträckning av förbudet mot avskedande av värnpliktig.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om ändring i lagen om förbud i vissa fall mot värnplikts skiljande från tjänst eller arbete.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av tre inom andra kammaren väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 269 av herr *Aqvist* m. fl., nr 272 av herr *Hansson* i Örebro och nr 353 av herr *Sandström* i Sollefteå m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning beträffande frågan huruvida och i vad mån värnpliktig tillkommande rätt att efter fullgjord värnpliktsövning återfå sin anställning kunde utsträckas att gälla även för det fall, att övningens längd överstege sextio dagar, ävensom rörande därmed sammanhängande spörsmål samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr Lindhagen: Jag har i gångna tider varit med om att i riksdagen väcka motioner, som framvisade, att hela denna författning av flera, såsom mig synes, uppenbara skäl icke kan tillämpas och därför icke blir tillämplad. Därför har jag naturligtvis ingenting emot att göra den ännu mera evasiv på papperet, men jag anser, att det bör undersökas, huruvida och på vad sätt denna författning överhuvud taget även kan komma i tillämpning i tidernas längd.

Ang. utsträckning av förbudet mot avskedande av värnpliktig. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om statens övertagande av kostnaderna för avlönande av pensionsnämndernas ordförande, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående utredningen om desinficering av visst för sängkläder, möbler och dylikt avsett material, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om utredning angående sättet för erläggande av vårdavgift vid statens sinnessjukhus, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 89 blev densamma på begäran bordlagd.

Ordet lämnades på begäran till herr **Domö**, som anförde: Herr talman! Med hänsyn till ärendets synnerliga omfattning får jag hemställa, att kammaren måtte besluta att utsträcka tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94 till det plenum, som infaller näst efter tjugo dagar från propositionens avlämnande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr *Nilsson, Theodor*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av barna Ånge—Bräcke—Långsele, Bräcke—Östersund och Göteborg—Uddevalla.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna för kapitalökning i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.30 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.